

u stalnom povratku

antun šoljan

Nema možda opasnije pomisli za pjesnika od one da na svijetu ima važnijih stvari nego što je poezija; s druge strane, vjerojatno nema pjesnika kojega barem katkad, u časovima slabosti, ta pomisao ne bi spopadala i zaprijetila da ga baci u kakve aktivističke, bajronovske geste ili kakvu mističku egzaltaciju ili naprosto u legendarnu hofmanštalsku šutnju.

Osobito je to opasno za one uvjereni pjesnike – odnjihane u romantičnom krilu – koji misle podjednako da je poezija Sve i da je Sve poezija; koji drže da njome osobno participiraju u sveobuhvatnome Duhu, kojega je ona ujedno i jedina autentična manifestacija.

Poezija Vesne Krmpotić kao da nam predočuje to delikatno ravnovjesje, kao da zorno nosi u sebi iskustvo kretanja po tom opasnom rubu gdje pjesništvo teži da se pretvori u nešto drugo. Pjesnikinja kao da je od početka svjesna tog iskustva (sama kaže da je znala da »želi dalje«):

*Znala sam da ima više
znala sam da ima bolje
od najvišeg od najboljeg.*

To iskustvo ona ne samo da prihvaća, ona ga pozdravlja.

Da je njen urođeni pjesnički talenat manji, ta njena težnja, pojačana kasnije – budući da svaki talenat traži svoju hranu – njenim gladnim dodirima s istočnjačkim i ezoteričnim učenjima, mogla ju je lako odvesti u krajnost da poeziju zamijeni mistikom, da pjevanje zamijeni Idejom, da i samo pisanje zamijeni, recimo, kontemplacijom.

Toj težnji pjesnikinja je od početka bila sklona. Od prvih koraka njena poezija sadržava neku, nazovimo je, panteističku težnju za pra-jedinstvom, panpsihičku žeđu za poništavanjem osobnosti, za mističkim utapanjem u *animamundi*. I kroz najfizičalnije, najtvarnije slike njenih ranijih pjesama to osjećanje transcendentalnoga provirivalo je kao freska kroz napola ostruganu žbuku. U eidetskom stremljenju prema ikoni i veliki su majstori znali zanezariti nemilosrdnu tvornost žbuke, zemnu narav boje: u želji da transcendentalno učini što dohvatljivijim, ta se njena težnja toliko sublimira da se, u jednom opasnom času, može učiniti više intelektualnim opredjeljenjem nego instinktivnim pjevanjem; poetski se simboli pretvaraju u ezoteričke formule; govor kao da izvire iz načelne deklaracije vjere, nego iz inspiracije.

Ali pravi se pjesnik dakako i prepoznaje po onome što čini sa sobom u času kad ga zadani put njegova talenta dovede pred nepremostive zapreke; po tome ima li snage da prevlada ograničenja koja je izvorno sam postavio; da nadrase i svoje bivše krajnje ciljeve.

Kako žeđ pjesnikinje za transcendiranjem nije bila ishitrena nego prirodna njenom talentu, ta se žeđ probila i kroz egzotični labirint njenih intelektualnih i kulturoloških preokupacija kao autentično *pjesnička*, kao nužnost jedne sudbine kojoj je za opstanak potrebno nebo. Jer od samog početka Vesna Krmpotić je pjesnik jedne teme: prevladavanja tamnice osobnosti. Tek s onu stranu »rešetke bića« za nju počinje raj – raj je tamo gdje »val, opijen krestom, zaboravi da je voda«, raj je tamo »gdje mene nema« i zato »jer mene nema«. Svaka granica između »mene« i »svijeta«, svako otuđenje koje osjećamo, samo je privremeno i nesretno stanje i mi težimo njegovom dokidanju. Onaj *Ti* (onaj *Drugi*) kojemu se pjesnikinja tako često u svojim stihovima obraća, od njenih najranijih pjesama – sad se to retrospektivno vidi – bio je uvijek više nego ljubavnik, ma kako spiritualiziran. Njene bezbrojne varijacije na temu »dvojine« uvijek su zahtjev da »ne zna što je dvoje«, zahtjev za brisanjem one granice gdje osobno i subjektivno prelazi u nadosobno, možda i nadčovječansko. I dok se u ranijim pjesmama ta transcendencija osjeća još kao tragična nemogućnost – i bogovi su u tom smislu okrutna i tuđa snaga – u kasnijim stihovima njena afirmacija postaje čin vjere, obredna inkantacija, pjesma postaje pean, apoteoza, himna zahvalnica, Ljubavnik sve jasnije pokazuje svoju nebesku narav, pa sve što s čovjekom biva, ljubav, materinstvo, pa i sama smrt, postaje prilikom za identifikaciju sa općim tijekom stvari, za himničko slavljenje Svega.

U takvom, kao što to sama pjesnikinja naziva, »pijanstvu« sjedinjenja, u takvoj egzaltiranoj himnici, moć riječi – koja je tako esencijalno ljudska – postupno se gubi, dolazi do »sumraka govora« i riječ svršava doslovno u »hropcu blaženstva« – put na

kojem možemo pjesniku možda zavidjeti, ali ga teško možemo pratiti.

Stoga je i povratak neminovan. Autentična se poezija dokazuje – i u najnovijim pjesmama Vesne Krmpotić to se jasno vidi – iz dubljih i tajanstvenijih izvora nego što ih »sluti naša filozofija«, ma kako samouvjereni u svom mističkom iskustvu, jer je u poeziji, kako sama pjesnikinja sugerira, katkad »djelatno kad misao stanek« i kad pjesnik krene u »pohod riječju«. Stoga i u najnovijim pjesmama Vesne Krmpotić umjesto nirvanske šutnje s radošću slušamo od srca odvaljenu, rječitu, slatku *Pohvalu ničemu*. Držimo čistim dobitkom da pjesnikinja, krećući svaki put iznova u taj »rječiti pohod«, ne oblači doista »cokule šutnje« – jer dok se čovjek može uopće kretati tim putem, svaka je druga obuća, pa čak i bosi tabani, podesnija od toga – ako i dalje hoće dopirati do nas, kao što sama želi, »kao dobra vijest«. Takvom jednom dobrom viješću smatramo i jednu od najnovijih njenih pjesama, antologijsku pjesmu *Ima li mjesta u tebi?* gdje se pjesnikinja vraća svojoj staroj temi, ispitivanju mističkog dosega, opet u slatkom zemaljskom ruhu.

jedno pismo

miodrag pavlović

1978. godine održano je književno veče u povodu knjige pjesama *Ljevanica za Igora*. Osim V. K. sudjelovali su Zoran Glušević, Ljubomir Simović i Miodrag Pavlović. Potonji je autorici uručio pismo, javno, rekavši da ga je napisao čitajući njezinu zbirku. »S tim pismom«, kazao je, »ona neka učini što želi: neka ga, ako hoće, večeras pročita pred publikom ili, ako joj se tako više mili, neka ga pročita nasamo, pa neka ga poslije čitanja sačuva, baci ili negdje ostavi«.

V. K. nije pismo pročitala javno i nije ga bacila. I ovo, poslije sedam godina pismo se (prvi put) objavljuje.

Pred nama je jedna velika pesnikinja, velika, zrela ličnost. Njena knjiga pesama *Ljevanica za Igora*, potpuno je traženje po biću, nadahnuto, misleno i sa dalekosežnim intuicijama.

Poezija je takva da gotovo odbacuje svaku interpretaciju: ona je jasna, u najvećoj mogućoj meri nedvosmislena. Razjašnjava-nje bi uglavnom moglo da znači banalizaciju.

To je jasna poezija o najtežim stvarima. Mi razumemo ovu poeziju lako kao Ujevićevu, ili posljednje zbirke Desanke Maksimović, ili neki srednjovekovni zapis (recimo Jefimijin), ili najljepši venac Tennysonovih pesama »In Memoriam«.

Ako ne možemo što dodati ovoj poeziji, znači da joj možemo mnogo toga oduzeti govoreći o njoj. Što bih na primer ja mogao da joj oduzmem? Mogao bih da kažem da ove pesme govore o smrti. To svakako nije istina, nego privid. One zaobilaze smrt ili se nadahnjuju vizijom o prevazilaženju smrti. Mogao bih da otvorim problem i da pitam: što bi to zapravo značilo: zaobići smrt, pobediti je? Zar to ne znači propustiti onu veliku lekciju kojoj nas samo smrt može naučiti, propustiti priliku da se jedno pravo božanstvo pogleda pravo u oči? Ne. Vesna, ono što nosi u sebi, hoće da iznese do kraja, ona je videla smrt izbliza i smatrala je da je videla jedan pronalazački princip. Taj princip je u njoj potvrdio ono što je ona već znala i, banalno je i reći, potvrdio je njoj nju samu. A to zapravo u ovoj poeziji stoji drukčije i tačnije zapisano. Lekciju smrti svi znamo. Ona je iza nas i ispred nas. Ne postoje još neki smerovi i drugi prostori, i pesnikinja je privilegovan stvor koji je u njih uspeo i mogao i zaslužio da priviri. Njena poezija ne potvrđuje nju samu, nego njenu želju da ne potvrđuje samu sebe. To je nešto jače od nje i bliže njoj ne sama bliskost sa svojom ličnošću. Kad se počnuće tamna sopstvenost Ja, nastaje izvesnost o nizu relacija, nastaju manje promjenljivi odnosi sa bitnostima.

Ovu poeziju može svako da razume, i svako ko je razume, u opasnosti je da je promaši. Ko god otvori ovu knjigu uveriće se da pred sobom ima veliku poeziju. Tako sam je i ja otvarao, čitao, uvek u nekoj neverici. Voleo bih da tu knjigu nikad ne pročitam do kraja: kad god je otvorim da nađem nešto što nisam znao i da uobličim nešto što sam slutio. Tako mogu i da završim: u najdubljem poštovanju čitao sam ovu knjigu. I nisam je pročitao do kraja, zato da bih je čitao opet.